

Roman Tondel

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu. Uniwersyteckie Centrum
Nowoczesnych Technologii Nauczania

e-mail: rtondel@umk.pl

ORCID ID: 0000-0002-5492-4917

D

okumenty elektroniczne w Sekcji

Dokumentów Życia Społecznego Biblioteki

Uniwersyteckiej w Toruniu

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2018.012>

Tekst jest opublikowany na zasadach niewyłącznej licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Bez utworów zależnych 3.0 Polska (CC BY-ND 3.0 PL).

Roman Tondel jest pracownikiem Uniwersyteckiego Centrum Nowoczesnych Technologii Nauczania Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, gdzie zajmuje się tworzeniem materiałów filmowych o charakterze promocyjnym, naukowym oraz dokumentalnym. Prowadzi również zajęcia z warsztatu dziennikarza telewizyjnego na kierunkach dziennikarstwo oraz medioznawstwo. Wcześniej jako dziennikarz telewizyjny stacji informacyjnej TVN24 w realizowanych materiałach reporterskich podejmował tematykę społeczną i polityczną. Jego materiały reporterskie oraz relacje oglądać można było w programach „Poranek TVN24”, „Dzień na żywo”, „Prosto z Polski”, „Polska i Świat” oraz „Czarno na białym”.

Słowa kluczowe: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu; Zbiory Specjalne; Sekcja Dokumentów Życia Społecznego; Materiały filmowe; zasoby cyfrowe; dokumenty elektroniczne; dokumenty życia społecznego; DVD; CD; mp4; MPEG

Streszczenie. **Cel:** Celem artykułu jest prezentacja syntetycznej informacji o dokumentach elektronicznych znajdujących się w zbiorach Sekcji Dokumentów Życia Społecznego Biblioteki Uniwersyteckiej w Toruniu (dalej: SDŹS BUT). **Metoda badawcza:** Wykorzystałem dwie metody: analizy jakościowej oraz analizy ilościowej materiałów źródłowych. Pierwsza z nich pozwala mi stwierdzić, że SDŹS BUT posiada dotychczas szerzej nieznaną, bardzo interesującą, ważną poznawczo dokumenty elektroniczne do studiów nad różnymi dziedzinami życia społecznego, kulturalnego, naukowego, także politycznego w Toruniu w ostatnich kilkadziesiąt lat. Druga zaś metoda umożliwiła mi ustalenie wielkości i różnorodności analizowanych zbiorów elektronicznych. **Wyniki/Wnioski:** Wśród dokumentów elektronicznych przechowywanych w SDŹS BUT ważne miejsce zajmują dokumenty, które trafiły do zbiorów zgodnie z wytyczonymi kierunkami gromadzenia zbiorów Sekcji, a więc materiały dotyczące UMK, Torunia, a także Wilna oraz świadectwa aktywności opozycyjnej w czasach PRL-u.

Sekcja Dokumentów Życia Społecznego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu (dalej: BUT) gromadzi, zgodnie z nazwą dokumenty życia społecznego (dalej: DŻS), którymi są „najczęściej niewielkie objętościowo wydawnictwa i druki o charakterze dokumentacyjnym, informacyjnym i propagandowym, rejestrujące wydarzenia społeczno-kulturalne, polityczne, ekonomiczne i religijne w ich różnych aspektach i przejawach”¹. W jej zbiorach znajdują się także dokumenty elektroniczne, będące przedmiotem zainteresowania autora niniejszego artykułu. Najogólniejsza definicja zawarta w ustawie z dnia 17 lutego 2005 r. O informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne mówi, że jest to: „informatyczny nośnik danych – materiał lub urządzenie służące do zapisywania, przechowywania i odczytywania danych w postaci cyfrowej”². Są one gromadzone w zasadzie przez wszystkie biblioteki naukowe, publiczne i inne, należy jednak podkreślić, że z różną intensywnością i efektami. Wpływ mają na to różne okoliczności: oprócz profilu zbiorów biblioteki m.in.: wysokość środków finansowych przeznaczonych na gromadzenie, liczebność personelu bibliotecznego i jego kompetencje.

Nie ulega wątpliwości, że dokumenty elektroniczne stają się coraz ważniejszym elementem w zbiorach dokumentów życia społecznego (dalej: DŻS)³, a także w zbiorach innych działów bibliotek. Dzieje się tak nie tylko ze względu na coraz mniej skomplikowany proces ich wytwarzania, lecz także ze względu na ich wizualną atrakcyjność. Żyjemy wszakże w epoce kultury wizualnej, w której coraz istotniejszą rolę odgrywa problematyka wizualizacji wiedzy⁴. Warto więc przyjrzeć się źródłom elektronicznym nieco bliżej, tym bardziej że w publikacjach na temat DŻS oraz szerszej zbiorach specjalnych, informacje o nich są bardzo skąpe. Ograniczają się w zasadzie do kilku publikacji⁵. Marginalne są też informacje, w gruncie rzeczy jednozdaniowe, na ich temat w publikacjach poświęconych zbiorom DŻS w BUT⁶.

Ten brak szerszej informacji na temat dokumentów elektronicznych w zbiorach DŻS jest zrozumiały, gdy weźmiemy pod uwagę, że mają one stosunkowo młodą metrykę. Gromadzone są w zasadzie dopiero od końca XX w. Warto jednak zauwa-

¹ A. Supruniuk, *Dokumenty życia społecznego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu*, Rocznik Toruński, R. 24: 1997, s. 307.

² Dziennik Ustaw 2017, poz. 570.

³ Na ich temat zob. m.in.: A. Firlej-Buzon, *Dokumenty życia społecznego w teorii i praktyce bibliotekarskiej w Polsce* Warszawa 2002; *Dokumenty życia społecznego w bibliotece: materiały konferencyjne, Osola – 2001 r.*, Wrocław 2001; *Dokumenty życia społecznego w bibliotece: materiały z ogólnokrajowej konferencji zorganizowanej przez Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu w dniach 2–3 czerwca 1969 roku*, red. J. Albin, Wrocław 1970; *Dokumenty życia społecznego w badaniach i praktyczne ich wykorzystanie*, red. A. Firlej-Buzon, Warszawa 2017.

⁴ *Materiały konferencji Wizualizacja wiedzy. Od Biblia Pauperum do Hipertekstu*, red. M. Kluza, Lublin 2011, [on-line], [dostęp 14 VIII 2009]. Dostępny w World Wide Web: <http://wiedzaideukacja.eu/wp-content/uploads/2012/03/wizualizacja-wiedzy.pdf>; *Wizualizacje historii. Zbiór studiów*, red. S. Roszak, M. Strzelecka i A. Wieczorek, Toruń 2012. *Wizualizacja informacji w humanistyce*, red. M. Kowalska i V. Osińska, Toruń 2017.

⁵ *Elektroniczne publikacje w bibliotekach*, red. M. Kocójowa, Kraków 2002; P. Włodarczyk, P. Picheta i P. Miodunka, *Dokumenty na nośnikach CD-ROM w polskich bibliotekach naukowych*, Zagadnienia Informacji Naukowej, 2005, nr 1 (85) [online], [dostęp 19 VIII 2009]. Dostępny w World Wide Web: http://www.ml.put.poznan.pl/2005/pdf/4_7.pdf; L. Gołębiewska, *Zbiory specjalne – nieksiążkowe w bibliotekach: poradnik metodyczny*, Warszawa 2008; B. Celer, *Współczesne formy zbiorów specjalnych na przykładzie Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu*, [w:] *Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych: materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego, 9–11 września 2009*, red. R. Gaziński, Szczecin 2010, s. 245–253.

⁶ A. Supruniuk, op. cit., s. 307–309; A. Supruniuk, M. A. Supruniuk, *Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych* [Głos w dyskusji], Biblioteka 2003, nr 7 (16) s. 164–172; A. Klugowska, *Sekcja Dokumentów Życia Społecznego. Oddział Zbiorów Specjalnych w latach 1974–2015*, [w:] *Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu. Historia i teraźniejszość (1945–2015)*, red. J. Możdżeń [w druku].

żyć, że zbiory te rosną stosunkowo szybko. Dotyczy to także zbioru dokumentów elektronicznych w Sekcji DŹS w BUT. Pierwsze dokumenty elektroniczne pojawiły się w Sekcji DŹS powstałej w 1974 r. na początku XXI w., ale obecnie jest ich już, w świetle inwentarza, ponad pół tysiąca, w rzeczywistości więcej, ponieważ wiele z nich czeka na inwentaryzację i katalogowanie.

Nie jest to materiał obszerny, sekcja przechowuje obecnie ok. 200 tys. jednostek, jednak wystarczająco duży i różnorodny, by można było zorientować się w jego profilu tematycznym określającym jego funkcje poznawcze oraz edukacyjne. Właśnie pod tym kątem pragnę w niniejszym artykule przedstawić zbiór dokumentów elektronicznych znajdujący się w Sekcji DŹS, nie wchodząc jednocześnie w inne zagadnienia związane z problematyką DŹS oraz zbiorów specjalnych w bibliotekach.

Nim jednak przejdę do charakterystyki zbioru, przedstawię rodzaje dokumentów elektronicznych występujących w omawianym zasobie. W pierwszej kolejności wymienię płyty DVD – skrót ten rozwiązywany jest dwojako Digital Video Disc oraz Digital Versatile Disc (dominuje drugie z przytoczonych rozszerzeń). Kariera tego sposobu zapisu danych rozpoczęła się w połowie lat 90. ubiegłego wieku, dzięki temu, że zapewnił on lepszą jakość obrazu oraz większą trwałość płyty w stosunku do chronologicznie wcześniejszych taśm video w formacie VHS (Video Home System), wynalezionym w 1976 r. Taśma formatu VHS ulegała stosunkowo szybko destrukcji przez rozmagnetyzowanie, jak również mechaniczne jej uszkodzenia powstające na skutek bezpośredniego kontaktu taśmy z głowicą urządzenia podczas odtwarzania, co pogarszało jakość obrazu wraz z rosnącą liczbą odtworzeń. Oczywiście walory DVD spowodowały, że w krótkim czasie wyparły one VHS. Kaset video popularnych do końca XX w. jest w sumie w omawianych zbiorach jeszcze około 20, obecnie ostatnie z nich są konwertowane na DVD.

W omawianym zbiorze są także zapisane na płytach pliki MPG, na które są konwertowane poza kasetami video także tracące na jakości filmy dokumentalne utrwalane na taśmach filmowych (ich oryginały są przechowywane w Archiwum Uniwersyteckim w Toruniu). Z tych ostatnich na format MPG przeniesiono kilka filmów pokazujących różne wydarzenia z życia uniwersytetu w latach 60.–90. XX w. Operacja przenoszenia zapisu materiałów filmowych zarówno z kaset video, jak i taśm filmowych na dysk optyczny jest konieczna nie tylko ze względu na degradację zapisu na taśmach VHS oraz na filmowym celuloidzie, ale także z powodu problemów w dostępie do urządzeń umożliwiających ich odtwarzanie.

W zbiorach DŹS znalazło się również kilkanaście płyt w formacie VCD (Video Compact Disc), który był mniej doskonałym poprzednikiem DVD. W tej formie zostały zapisane m.in. cztery płyty z kolekcji filmowej „Biografie”, dołączanej w latach 2008–2009 do słynnego w czasach PRL-u tygodnika „Przekrój”, który zlikwidowano w 2013 r., a który w roku 2016 reaktywowano już jako kwartalnik. Płyty zawierają życiorysy: Mahatmy Gandhiego, Dalajlamy, Nelsona Rockefellera i Billa Gatesa. W formacie VCD opublikowano również trzy materiały dokumentujące wizyty papieża Jana Pawła II w Trójmieście w 1987 r. oraz w 1999 r. podczas jego III i VIII pielgrzymki do Polski.

W zbiorach uniwersyteckich DŹS odnaleźć można także płyty CD (Compact Disc), czyli optyczne dyski służące do nagrywania i przechowywania przede wszystkim dźwięku. Jest ich 60. To one były dokumentami, które najwcześniej z elektronicznych dokumentów znalazły się w zbiorach sekcji DŹS. Pierwsza płyta spośród nich trafiła kilkanaście lat po dokumentach papierowych, które wpłynęły w 1974 r., a dokładnie 20 października 2000 r. Był to CD-ROM „Między Toruniem a Malborkiem” (2000).

Gromadzenie

Najwięcej dokumentów elektronicznych wpłynęło z darów, z których tylko część była spontanicznymi gestami darczyńców. Zdecydowana większość to dary inspirowane przez kierowniczkę sekcji (od początku jej funkcjonowania kierowały nią: Lucyna Ławniczak (1974–1975), Janina Kadukowska (1976–1992), Anna Supruniuk (1994–IX 2011), Anna Klugowska (IX 2011–), trafiające do zbiorów dzięki ich kontaktom z różnymi instytucjami oraz konsekwentnym zabiegom i uporowi w ich pozyskiwaniu. Wśród darczyńców instytucjonalnych są m.in. Teatr „Baj Pomorski”, Wydział Kultury Urzędu Miejskiego, Galeria Sztuki Wozownia, Telewizja UMK, Książnica Kopernikańska, Instytut Ekologii i Ochrony Środowiska UMK, Biuro Rektora etc. Wśród osób prywatnych największą hojnością wykazała się Anna Supruniuk.

W drodze zakupu pozyskano na rzecz DŹS niewiele ponad dwadzieścia pozycji. Warto je wymienić, ponieważ w sposób wyrazisty określają one kierunki gromadzenia. Wśród tych nabytków dominuje 12 dysków DVD z serii „Propaganda w PRL” w świetle Polskiej Kroniki Filmowej. 5 płyt CD i DVD dotyczy osoby papieża Jana Pawła II i jego pielgrzymek do Polski. Pozyskano jeszcze cztery dokumenty: z zarejestrowaną mszą świętą z udziałem ks. Popiełuszki, z filmem Agnieszki Holland wydanym przez KOR w Paryżu *Zwyciężymy wybory 1989* (2007) z *Albumem rodziny Romerów* (2006) oraz DVD z utrwaloną przez TVP Bydgoszcz wizytą Carli Rosen na UMK (2012) związaną z przekazaniem przez nią uniwersytetowi archiwum naukowego jej ojca Edwarda Rosena (1906–1985), wybitnego kopernikologa⁷.

Niewiele dokumentów wpłynęło w drodze wymiany. Jest ich tylko siedem: Archiwum Biura Informacji Propagandy KG AK, Stare Wilno – zabytki, Dwór Artusa w Toruniu, CD 5 lat na Powiślu, CD-DVD Kroniki angielskie i niemieckie z czasów II wojny światowej, Nasz jest ten dzień, Pieśni internowanych. Nowy Łupków oraz Brodnica miasto wśród jezior.

W świetle inwentarza prawie jedna trzecia (167) dokumentów elektronicznych trafiła do DŹS jako egzemplarz obowiązkowy, do przekazywania którego zobowiązani są wydawcy na podstawie ustawy o obowiązkowych egzemplarzach bibliotecznych z dnia 7 listopada 1996 r.⁸ oraz Rozporządzenia Ministra Kultury i Sztuki z dnia 6 marca 1997 r.⁹

⁷ M. Targowski, *Z Nowego Jorku do Torunia*, Głos Uczelni, R. 21: 2012, nr 2, s. 1.

⁸ Dziennik Ustaw nr 152, 996, poz. 722.

⁹ Dziennik Ustaw nr 29, 1997 poz. 161.

Producenci

Wreszcie kilka zdań o wytwórcach, producentach omawianych materiałów elektronicznych. Część dokumentów wykonana jest spontanicznie przez amatorów, przez wyspecjalizowane agendy Uniwersytetu, Pracownię Multimedialną działającą w swoim czasie na Wydziale Sztuk Pięknych pod kierunkiem Jana (Yacha) Paszkiewicza, ojca polskiego videoklipu, dalej przez Uniwersyteckie Centrum Nowoczesnych Technologii Nauczania, również Wydział Promocji i Informacji Urzędu Miasta Torunia. Producentami kilku materiałów są także toruńskie firmy prywatne: Wydawnictwo Urbański, a zwłaszcza Kruk Multimedia. Duża część materiałów dotyczących Torunia to audycje telewizyjne: TV Toruń, TVP Bydgoszcz, TVP2 (np. film o Bajach Pomorskim), które zostały przeniesione na dyski DVD w Oddziale Digitalizacji BUT.

Pokażną część omawianych zbiorów stanowią płyty DVD, które ukazały się jako dodatki do „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej”, „Rzeczpospolitej”, „Wprost”, „Tygodnika Katolickiego Niedziela”, „Niezależnej Gazety Polskiej – Nowe Państwo”. Około 70 dysków, które trafiły do zbiorów, pochodzi z kolekcji periodyków: „Newsweek”, „Tygodnik Powszechny”, „Przekrój”, „Gazeta Krakowska”.

Wśród producentów dokumentów elektronicznych zgromadzonych w Sekcji DŻS są też muzea, m.in.: Muzeum Etnograficzne w Toruniu, Muzeum Okręgowe im. Leona Wyczółkowskiego w Bydgoszczy, Muzeum Historyczne Miasta Krakowa, Muzeum Niepodległości, Muzeum Historii Polski oraz stowarzyszenia i inne instytucje kulturalne, takie jak: cieszyńskie Stowarzyszenie Wszechnica, Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku, Centrum Animacji Społecznej Horyzonty. Sporą część dysków DVD dostarczyły wydawnictwa profesjonalne: Wydawnictwo „Nowa”¹⁰, Agora, Grube Ryby (było producentem kilkunastu odcinków serialu „Propaganda w PRL”), Polskie Wydawnictwo Audiowizualne (przekształcone w 2009 r. w Narodowy Instytut Audiowizualny), Fremantle Media, Wydawnictwo Edipress, Media „Kontakt”, TIM Film Studio, Grupa Filmowa Kontakt, Studio Filmowe Kalejdoskop, Focus Producers.

UMK. Z historii uczelni

Przechodząc do charakterystyki tematycznej zbiorów elektronicznych, zaczynam od omówienia dokumentów dotyczących UMK, stanowiących więcej niż ¼ (ok. 120) wszystkich dokumentów w omawianym zbiorze. Nie sposób nie rozpocząć opisu od płyty z materiałami w formacie MPG dostarczającymi nam wiedzy o odległych latach funkcjonowania toruńskiej uczelni. Płyta zawiera filmy przeegrane z taśm 16 mm prezentujących: *Początki kampusu na Bielanach*, *Inaugurację z 1967 i 1970 r.*, *Jubileusz XXV-lecia UMK*, *Stację naukowo-badawczą w Siemionkach n. Gopłem* (ok. 1970), fragment Polskiej Kroniki Filmowej z 1975 r. z *Nową Biblioteką na Bielanach* (1975). Jak wyglądały studia na początku lat 60. na kierunku chemia pokazuje film przeegrany na dysk CD *I ja studiowałam na UMK* zrealizowany przez Studencki Twórczy Klub

¹⁰ *Obieg NOW-ej*, wybór i oprac. Ł. Bertram, Warszawa 2013.

Filmowy „Pętla”¹¹, prezentujący w konwencji produkcyjniaka przebieg studiów od inauguracji do ich ukończenia, głównie od strony sal wykładowych, laboratoriów, egzaminów. Początku lat 90. dotyczy natomiast płyta DVD z umieszczonymi na niej trzema filmami przegranymi z VHS prezentującymi: uruchomienie superkomputera w Piwnicach w 1991 r., konferencję z zakresu dydaktyki nauczania oraz święto uczelni 1992. Kolejnym dokumentem z tamtego okresu promującym UMK jest kasetka video z 1998 r., mająca oprócz wersji polskiej, także angielską oraz niemiecką. Kolejne filmy promocyjne pochodzą już z bieżącego stulecia, a okazją do ich powstania były jubileusze: 60-lecia (2005) i 65-lecia (2010) istnienia uniwersytetu. Za realizację odpowiadało Centrum Promocji i Informacji UMK. Na jednym z dysków znajdziemy siedem krótkich parominutowych filmików o różnych wydarzeniach na UMK, jakie zaprezentowała w 2005 r. na swojej antenie TVP3. Do tych ogólnych materiałów można dodać jeszcze reklamowe materiały zachęcające do studiowania na UMK z 2005 oraz 2008 r. Dziejów uniwersytetu dotyczą także materiały upamiętniające m.in. jubileusz 50-lecia Klubu Od Nowa (2008)¹² oraz *30 lat Chóru akademickiego* (2009). Z historią UMK wiąże się również DVD zatytułowane *Gimnazjum i Liceum Akademickie w Toruniu* (2010).

Profesorowie. Wywiady

Znaczące miejsce wśród omawianych materiałów zajmują wywiady z profesorami, a także poświęcone im ekspozycje. Są dłuższe filmy o profesorach: założycielce i przez wiele lat dyrektorce Muzeum Etnograficznego Marii Znamierowskiej-Prüfferowej, poloniście Arturze Hutnikiewicz – *Ja Lwowianin* (lata 90.), o artyście malarzu, „wnętrzarzu” Józefie Kozłowskim – *Akwarel* (b.d.). Na optycznym dysku utrwalone zostały również m.in. dwie wystawy: malarza prof. Mieczysława Wiśniewskiego urządzona w Centrum Sztuki Współczesnej (2010) oraz matematyka prof. Leona Jeśmanowicza pokazująca karykatury jego autorstwa. Na płytach znajdują się też: biografia prof. Teresy Friedel (2007), która wcześniej była prezentowana w „Kronice Toruńskiej” (audycji TV Toruń) oraz wywiady, jakie udzielili w innej serii tejże stacji telewizyjnej „Zielone oczy”: profesorowie Andrzej Tomczak oraz Marian Biskup (2007). Znajdziemy tam również nagrane rozmowy z innymi profesorami: kilka z astronomem Aleksandrem Wolszczanem, w swoim czasie kandydatem do nagrody Nobla, historykiem Januszem Małkiem, chemikiem Bogusławem Buszewskim (2009). Z okazji 70-lecia urodzin została zaprezentowana sylwetka prof. Janusza Bieniaka (1997). Wśród dokumentów biograficznych jest kilka płyt poświęconych prof. filozofii Henrykowi Elzenbergowi (1990) oraz jego dziełu życia Kłopot z istnieniem (1994). Jego nazwisko pojawia się na kilku płytach prezentujących jego ucznia, Zbigniewa Herberta, który od 1947 do 1951 r. studiował na nowo powstałym Uniwersytecie prawo, a także uczęszczał na jego seminaria, spotykał się z nim również na gruncie prywatnym oraz prowadził korespondencję. Bliskie relacje profesora i studenta, początkującego poety, ukazuje elektroniczna

¹¹ A. Howzan, *Studencki twórczy ruch kulturalny*, Rocznik Toruński, R. 2: 1967, s. 43–72.

¹² Ż. Lipińska, *Stuknęła pięćdziesiątka*, Gazeta Pomorska, 2008, nr 239, s. 7.

publikacja pt. *Toruński mentor Herberta* (2008) informująca o przechowywanych w BUT listach Herberta do profesora, a także film *Między struną światła a Rovigo* (2008) nakręcony dla TVP Kultura. O latach pobytu w Toruniu jednego z najświetniejszych studentów UMK mówi dokument *Szlakiem Zbigniewa Herberta. Multimedialny przewodnik po literackim Toruniu* (2008), a także płyta *Ku pamięci Zbigniewa Herberta* (2008) będąca relacją z odsłonięcia na gmachu Collegium Maius tablicy poświęconej poecie.

Badania naukowe

Odzwierciedlenie w omawianym materiale elektronicznym znalazły również badania naukowe. Kilkanaście płyt dotyczy astronomii. Na jednej z nich znajdziemy m.in. migawki z budowy radioteleskopu w Piwnicach w latach 1991–1994, inna zaś zawiera prezentacje badań naukowych – *60 lat obserwacji* (2009). Wśród płyt znajdziemy również relacje z konferencji: *Samorząd terytorialny* (2009), *Debaty Kopernikańskie* (2010), *Krzyżacy – mity, program* (2008), także z konferencji pt. *Sztuka i polityka* (2010), która odbyła się w Od Nowie i artystycznym Klubie pod Aniołem (ulokowanym w podziemiach Ratusza). W omawianych materiałach zachowały się wywiady z: prof. Januszem Małkiem o jednej z jego książek *Poland and Prussia in the Baltic Area from the sixteenth to the eighteenth century* (2013) z drem Mirosławem Supruniukiem o książce *Bardzo luźne wspomnienia z wczesnego dzieciństwa: fragment rozmowy M. A. Supruniuka z Jerzym Giedroyciem przeprowadzonej w Maisons-Laffitte w maju 1993 r.* (2000), z prof. Krzysztofem Mikulskim (2012) oraz drem Michałem Targowskim o badaniach nad rodziną Wattenrode oraz portalu „Nicolaus Copernicus Thoruniensis” (2012).

W zbiorach DŻS BUT znajdują się płyty DVD z wykładami uczonych spoza Torunia, m.in. wykładem prof. nauk fizycznych w Uniwersytecie Warszawskim Łukasza Turskiego oraz prof. Michała Hellera: *Czas człowieka i czas Wszechświata*, który wygłoszony został w 2009 r. jako XII wykład im. prof. Aleksandra Jabłońskiego. Warto również wspomnieć o spotkaniu z tego samego roku z dwoma dziennikarzami, autorami popularnego wówczas programu telewizji TVN – „Teraz my!” Tomaszem Sekielskim oraz Andrzejem Morozowskim. Podczas spotkania promowali oni swoją książkę: *Piękna dwudziestolecie: 12 rozmów o wolnej Polsce* (Warszawa 2009).

Kilka płyt DVD dokumentuje rozmaite wydarzenia popularyzujące naukę i sztukę w tym m.in.: IX edycję „Festiwalu Nauki i Sztuki” (2009), a także *Wieczór Kultury Francuskiej* (2012) zorganizowany przez Koło Miłośników Kultury Francuskiej przy UMK. Na oddzielnej płycie znajdziemy zaprezentowane podczas festiwalu przedstawienie opery Franka Purcella *Dydona i Eneasz* pokazane w Bajcu Pomorskim. W zbiorach są także filmy z lat 2004–2006 z repertuarem teatru „Perpetuum mobile” związanego z kierunkiem filologia klasyczna. W kolekcji tej zobaczyć można sztuki: *Lizystrata* na podstawie Arystofanesa, *Ośły* Plauta, *Ptaki* Arystofanesa, *Eunuch* Terencjusza.

Pośród płyt trafimy także na relacje z inauguracji akademickich z lat 2008/2009, 2009/2010, a także z uroczystości Świąta Uczelni w latach: 2008–2010. W omawianych zbiorach przechowywane są utrwalone cyfrowo zjazdy absolwentów

odbywające się pod hasłem „Jesienne powroty” (2010), jeden z Uniwersyteckich Koncertów Charytatywnych (VII edycja), a także materiały filmowe dotyczące Juwenaliów z lat 2008–2009. Znaleźć można również CD wydane z okazji *Spotkania papieża Jana Pawła II ze światem nauki w Auli Uniwersytetu M. Kopernika*¹³, które miało miejsce 6 czerwca 1999 r. a także dokument rejestrujący uroczystości związane z 10-rocznicą tego wydarzenia (2009). Dodać tutaj jeszcze można dwa DVD *Toruńskie ślady Jana Pawła II* (2005) oraz *Toruńskie spotkania Jana Pawła II w fotografiach Czesława Jarmusza* (2008). W omawianym zbiorze przechowywane są także płyty upamiętniające uroczystość nadania honorowego doktoratu UMK Lechowi Wałęsie (1990), a także jego wizytę na UMK w 2009 r.

Swoje miejsce w omawianym materiale znalazły wybory rektorskie na kadencję 2008–2012, wywiady z wybranym wówczas rektorem (Andrzejem Radziwińskim), jego konferencje prasowe, kilka wywiadów (m.in., dla studenckiego radia Sfera), videochat, jak również spotkanie z nim na temat reformy szkolnictwa (2009).

Biblioteka Uniwersytecka i vilniana

Spośród różnych instytucji uniwersyteckich liczbą przeszło 30 dokumentów elektronicznych wyróżnia się BUT. Wśród nich „archiwalny” charakter ma płyta, na której znajdziemy pliki w formacie MPG zawierające stare filmy przebrane z 8 mm taśm. Pokazano na nich stary budynek biblioteki z czasów, gdy funkcjonowała jeszcze na ulicy Chopina, budowę nowego gmachu na Bielanych i przeprowadzkę do niego po ukończeniu budowy (1975)¹⁴. Pozostałe cyfrowe materiały dokumentują różne formy działalności biblioteki, spośród których dużą rolę odgrywały (i odgrywają) wystawy spośród których zostały zarejestrowane takie ekspozycje jak np.: *Europa wolnych narodów* (2009) o pisarzu, działaczu społecznym, torunianinie z urodzenia Lechu Bądkowskim (2009), o dziele Andreasa Vesaliusa *De corpora humani fabrica z 1543 roku* (2014) o księżach męczennikach, o dorobku naukowym docenta Ludmiły Roszko, jest też relacja TV Toruń o instalacji fotograficznej *Kiedy drzewa idą do nieba* (2011) Macieja Mierzejewskiego.

Udokumentowane zostało także kilka imprez o charakterze towarzyskim – są to spotkania noworoczne (2008), wigilijne (2001, 2009), spotkanie z dyrekcją, do którego asumpt dało rozdanie dorocznych nagród (2010), znajdziemy tam również wywiady z dyr. M. Supruniukiem (2005, 2009). Na płytach odnotowane zostały: wydarzenia składające się na Tydzień Bibliotek (2009, 2010, 2011), prezentacja *Szkolenia bibliotecznego* (2009), sonda w bibliotece wśród czytelników na temat jej funkcjonowania (2010–2011) oraz seminarium na temat Kujawsko-Pomorskiej Biblioteki Cyfrowej (2008). Na jednej z płyt znalazła się także audycja TV Toruń (2006), z cyklu „Zielone Oczy”, w której Ilona Lewandowska mówiła na temat *Polonezów w zbiorach Biblioteki*¹⁵. W formacie MPG jest zaś zachowane spotkanie

¹³ *Spotkanie z Ojcem Świętym w auli UMK*, Głos Uczelni, R. 18: 1999, nr 6, s. 1, w numerze tym znajduje się jeszcze kilka innych tekstów poświęconych Janowi Pawłowi II.

¹⁴ Zob. R. Tondel, *UMK na starych taśmach filmowych*, Głos Uczelni, R. 21: 2018, nr 3, s. 34–35.

¹⁵ I. Lewandowska, *Taniec jak symbol: Stefan Burhardt, twórca kolekcji polonezów w Bibliotece Uniwersyteckiej*, Głos Uczelni, R. 16: 2007, nr 1, s. 20–27.

promocyjne publikacji: *Bibliografia stosunków polsko-niemieckich w historii i współczesności* (2001), na dysku optycznym zaś wykład *Uwolnijmy wiedzę* pracownika biblioteki Bożeny Bednarek-Michalskiej (2009).

Z licznych spotkań autorskich, które zostały utrwalone na płytach znajdujących się w zbiorach Sekcji DŹS na uwagę zasługuje spotkanie z architektem amerykańskim polskiego pochodzenia, uczestnikiem Powstania Warszawskiego Julianem E. Kulskim oraz z Agatą Tuszyńską pisarką, reportażystką. Wśród materiałów bibliotecznych znajdują się też dwie relacje z pogrzebów: dyr. Stefana Czai i Eleonory Ławniczak.

Kilka płyt dokumentuje aktywność Muzeum Uniwersyteckiego z lat 2007–2009, m.in. wystawę pokazującą zgromadzone w placówce malarskie prace jednej z czołowych postaci École de Paris – Melli Muter, a także wywiad dyr. M. Supruniuka wyemitowany w audycji „Kroniki Toruńskie” TV Toruń na temat: *Skarby Muzeum Uniwersyteckiego* (2007) oraz relację z wernisażu wystawy pt. *Biblia Gutenberga na UMK* (2008) dla TV Toruń. Na płycie DVD zarejestrowano także wywiad M. Supruniuka o zbiorach i działalności (od 1995 r.) Archiwum Emigracji dla TVP Bydgoszcz (2004).

Kilka płyt prezentuje ekspozycje dotyczące Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, w tym bardzo atrakcyjną, pokazującą insygnia władz rektorskich oraz dziekańskich. Na jednej z nich utrwalono wystawę *Lithuania – Lobis* (2009), na której zgromadzono najcenniejsze rękopisy oraz stare druki toruńskiej ksiąźnicy uniwersyteckiej dotyczące Litwy i stosunków polsko-litewskich, inna zaś przedstawia ekspozycje z dorobkiem naukowym i artystycznym bibliotekarzy toruńskich o rodowodzie wileńskim, na jeszcze innym dysku nagrane są filmy z uroczystości wydania przez kustosza Henryka Baranowskiego *Bibliografii Wilna* (2007).

Z vilnianów znajdziemy jeszcze m.in. filmy opatrzone tytułami: *Stare Wilno – zabytki* (2005), *The Old Vilnius* (2006), *Pożegnanie z Wilnem*, film *Kresowe nekropolie „Na Rossie” – Matka i serce syna* (2005) emitowany w TV Polonia, dalej obraz nakręcony przez brata noblisty dla TVP Polonia *Wilno Miłosza* (2000) czy film *Burza na Wileńszczyźnie* (Wilno 1945). Wreszcie warto zauważyć materiał audio *Wileńskie wspomnienia rodzin Hanke i Grabiąto* (2011). Spora liczba pozycji dotyczących Wilna i jego wszechnicy jest naturalną konsekwencją bliskich związków naszego uniwersytetu z miastem nad Wilią i jego uniwersytetem, którego duża część profesury i innych pracowników naukowych, oraz administracyjnych po wojnie znalazła zatrudnienie właśnie w Toruniu.

Efektom kontaktów, jakie utrzymuje UMK z innymi polskimi oraz zagranicznymi uczelniami i bibliotekami, jest kilka płyt, które głównie jako dary trafiły do toruńskich zbiorów prezentujących uniwersytety: Jagielloński, Pedagogiczny w Krakowie, Śląski w Katowicach, Gdański oraz biblioteki: ASP w Krakowie, a także uniwersytetów: Gdańskiego oraz Warszawskiego (*5 lat na Powiślu*, 2005). W zbiorach odnajdziemy także kasety wideo (które w najbliższym czasie zostaną zdigitalizowane na dyski optyczne prezentujące uniwersytety i biblioteki Oldenburga, Rostocku oraz Getyngi).

Miasto Toruń

Spośród torunianów dotyczących miasta na pierwszym miejscu należy wymienić kilka dokumentów elektronicznych zawierający syntetyczny obraz historii miasta z jego zabytkami, ale także odpowiednio uwydatnioną współczesnością. Do nich należy *Toruń, klejnot gotyku* (2007), *Toruń wczoraj i dziś* (1999), *Katedra św. Janów* (2004), *Dwór Artusa* (2005). Temat dziejów wyznaniowych Torunia podejmuje film o historii protestantyzmu w Toruniu (2006). Kilka płyt zawiera audycje „Rozmowy dnia” TV Toruń z roku 2012 o różnych wydarzeniach ważnych dla Torunia, głównie kulturalnych m.in. Festiwalu Teatrów Jednego Aktora, festiwalu filmowym Tofifest, konserwacji zabytków, festiwalu „Pro Baltica”. Tematy te odnajdziemy również na płycie, na której zapisano inną cykliczną audycję TV Toruń – „Bulwar Sztuki”. Znajdziemy tam nagrania z roku 2013, na których utrwalono m.in. relacje na temat: Festiwalu Debiutantów Pierwszy Kontakt, działalności Domu Muz, Centrum Dworu Artusa oraz Chóru Astrolabium. Nie sposób nie wspomnieć o parominutowym nakręconym we wrześniu 1939 r. amatorskim filmie Bogusława Magiery nauczyciela jednej z toruńskich szkół podstawowych, na którym utrwalił fragmenty miasta, jego ulic, placów i mostów¹⁶.

Kilkanaście płyt DVD dokumentuje wybory prezydenta Torunia miasta (2006–2010), z których pierwsze prowadzone były w formule „trzech na jednego – prezentują wystąpienia trzech kandydatów Michała Zaleskiego, Mariana Filara i Grzegorza Górskiego. Do pierwszych kontraktowych wyborów do parlamentu po porozumieniu okrągowym (1989) nawiązuje płyta *Studio Komitetu Obywatelskiego Toruń* (2009), a także materiały wydane z okazji uroczystości dla uczczenia jubileuszu 20-lecia tych wyborów, jakie odbyły się w Toruniu 4 czerwca 2009 r.

W zgromadzonych zbiorach znajdziemy także dokumentację wyborów do sejmiku 2005 i 2007, wśród której jest nagrana na CD prezentacja multimedialna jednego z toruńskich kandydatów (Jana Wyrowińskiego). Wśród materiałów filmowych możemy zobaczyć spoty wyborcze kandydatów z województwa kujawsko-pomorskiego do Parlamentu Europejskiego (2009), a także ich debaty. Nie brak również materiałów warszawskich dotyczących wyborów na prezydenta RP w roku 2005 i 2010.

W cyfrowej postaci mamy również szansę zobaczyć rozmowy o 50-letniej historii Szpitala Dziecięcego (2010) oraz informacje o 100 latach Szpitala Miejskiego (1910–2010). Wspomnieć należy jeszcze reportaże nagrane przez TV Toruń na temat budowy oraz oddania do eksploatacji mostu drogowego im. Elżbiety Zawackiej (2013).

¹⁶ T. Zakrzewski, *Magiera Bogusław Lech Ignacy*, [w:] *Toruński Słownik Biograficzny*, red. K. Mikulski, t. 3, Toruń 2002, s. 149–151; H. Baranowski, *Wytwórnia Filmowa w Toruniu. Z kart przeszłości*, Gazeta Toruńska 1967, nr 22, s. 6; S. Spandowski, *Dawny Toruń w starym kinie*, Nowości 43, 2010, nr 255, z 30 X, s. 15; J. Tokarska, *Cenna pamiątka z celuloidu*, rozm. S. Spandowski, Nowości, 2010, nr 111, z 14 V, s. 12.

Życie kulturalne

W omawianych zbiorach elektronicznych BUT ważne miejsce zajmują dokumenty dotyczące życia kulturalnego w Toruniu. Na płytach zarejestrowano m.in. spotkanie z pisarką emigracyjną Joanną Clark (2010), z *Portret grupy Zero-61* (2008) zawiązanej w Toruniu w 1961 r. i działającej do 1969 r.¹⁷, i Wieczór z cyklu *Koncerty Towarzyskie* zorganizowany przez Pomorskie Towarzystwo Muzyczne (dotychczas odbyło się 28 edycji wieczorów, których współorganizatorem od pewnego czasu jest Centrum Dwór Artusa). Odnajdziemy tam także reportaż TVP2 z 2009 r. z Międzynarodowego Ekumenicznego Festiwalu Muzyki Chrześcijańskiej „Song of Songs”, który został zainicjowany w 1998 r., po dwunastu latach zawieszony i od 2017 roku reaktywowany. Odzwierciedlenie w omawianych zbiorach znalazły m.in. takie imprezy, jak: Koncert inkorporacyjny z okazji 550-lecia Hołdu Toruńskiego, jubileusze: 25-lecia Chóru Nauczycielskiego „Con Amici” (2010), 90-lecie szkół muzycznych w Toruniu 1921–2011 (2011), jedna z cyklicznych imprez Muzeum Etnograficznego Muzeum – panaceum (2009), przeznaczona dla osób z grupy wiekowej 55+. Jest filmowy portret toruńskiej sceny lalek: *Światła ramp, czyli rzecz o Teatrze Baj Pomorski w Toruniu* (2008), zrealizowany przez TVP w ramach cyklu przedstawiającego teatry w niewielkich ośrodkach. Są też płyty teatralne: z nagraniem spektaklu teatru otwartego uruchomionego przez teatr Baj Pomorski na czas letnich wakacji 2010 r. Można jeszcze wymienić CD z trzema słuchowiskami radiowymi w wykonaniu Teatru im. Wilama Horzycy (2008). Na DVD zostało natomiast zapisane jedno ze znaczących wydarzeń kulturalnych ostatniej dekady ubiegłego wieku, urządzona w 1993 r. w Książnicy Miejskiej wystawa artysty książki Zygryda Gardzielewskiego pt. *Sztuka typografii – sztuka fotografii*¹⁸. W zbiorach cyfrowych DŹS możemy znaleźć także materiał filmowy dokumentujący dużą plenerową imprezę miłośników „Gwiezdných wojen” – *Star Force Toruń 2009*. W szeroko pojętej kulturze mieści się również *Półmaraton Świętych Mikołajów* z 2010 r. W tym roku będziemy świadkami już 16 edycji tej sportowej imprezy.

Spośród wielu biografii wybitnych torunian najwięcej materiałów dotyczy prof. gen. Elżbiety Zawackiej, kuriera Komendy Głównej AK, członkini „cichociemnych”. Szczególną uwagę zwraca jej autobiograficzna wypowiedź *Miałam szczęśliwe życie* (2005), która ukazała się jako dodatek do „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej”. Z pozostałych dokumentów dotyczących jej osoby warto wspomnieć filmy z uroczystości (2006) wręczenia prof. Zawackiej aktu na stopień generała, z jej pogrzebu, a także wystawy jej poświęconej (2009) w BUT. Z biografią honorowej obywatelki Torunia łączy się godzinny film z 2005 r. *Kobiety i wojna – AK* pokazujący losy 14 dziewczyn, uczestniczek konspiracji podczas II wojny światowej, jedną z nich była prof. gen. E. Zawacka.

¹⁷ *Toruńska grupa fotograficzna „Zero-61”: przypomnienie*, [oprac. i red. katalogu J. Kotłowski; słowo wstępne S. Czaja, teksty M. Ignaczak, J. Kotłowski], Toruń 2001.

¹⁸ Zob. S. Melkowski, *Typografia i fotografia*, Głos Uczelni, R. 11: 2002, nr 7/8, s. 15–16; J. Rochowiak, *O pięknym druku. Rozmowa z Zygrydem Gardzielewskim grafikiem książki*, Przegląd Artystyczno-Literacki, 1994, nr 5(26), s. 24–26; Z. Jędrzyński, *Janina Gardzielewska (1926–2012). Wielka dama kultury i światowej fotografii*, Rocznik Toruński, R. 39: 2012, s. 279–286.

Z innych dokumentów biograficznych warto odnotować „portret”, jaki ukazał się w ramach „Kronik Toruńskich” TV Toruń – architekta, urbanisty Ignacego Tłoczka (2008), który w okresie międzywojennym przez kilkanaście lat pełnił funkcję głównego architekta miejskiego w Toruniu. Ważną postacią powojennego życia kulturalnego ewokuje płyta: *Janina Gardzielewska* (2005) zawierająca wywiad dla TV Toruń z wybitną artystką-fotografikiem. Wśród materiałów biograficznych znajduje się cyfrowy dokument będący fragmentem „Aktualności Toruńskich” TV Toruń z 5 listopada 2013 r. poświęcony m.in. zmarłemu historykowi i biografowi Kazimierzowi Przybyszewskiemu.

Opozycja oraz „Solidarność”

Co najmniej kilka płyt CD i DVD przywołuje lata aktywności opozycyjnej w Toruniu w czasach PRL-u. Na kilku dyskach mamy zarejestrowane: *13 pierwszych dni stanu wojennego* (2006), audycje *Radia Solidarność, Toruń 1984* (2007), *Relacje pracowników UMK Andrzeja Zybortowicza i Jerzego Wieczorka dotyczące Solidarności* (2009), wywiad z Antonim Stawikowskim *Okrągły Stół* (2009) oraz CD ze spotkania z Wojciechem Polakiem *Legendy na półkę* (2004). Aż na sześciu płytach utrwalona została działalność *Studia Komitetu Obywatelskiego z 1989 r.* (2009). Wśród pozostałych dokumentów mieszczących się w omawianej kategorii tematycznej są tak głośne filmy, jak: *Robotnicy 80* (2010) czy nakręcony dla BBC przez Ewę Ewart film *Solidarność* (1999), jak również płyta z *Solidarnością wg ks. Tischnera*, załączoną do jednego z numerów „Tygodnika Powszechnego” z 2010 r. Do tych dokumentów można dodać jeszcze dwa z 1984 r., oba wydane przez zasłużoną dla ruchu opozycyjnego oficynę wydawniczą NOWA: CD ze słynnym dziełem George’a Orwella *Rok 1984* oraz DVD z przemyśleniami Leopolda Tyrmanda pt. *O Polakach, Polsce i komunizmie*.

Historia Polski

Najwięcej w omawianym materiale jest dokumentów dotyczących historii Polski. Szczególnie bogatego materiału edukacyjnego dostarcza wydany w 2011 r. przez Instytut Pamięci Narodowej oraz TVP album składający się z 10 płyt DVD po 8 odcinków dwudziestoparominutowych każdy, serialu „Z Archiwum IPN” obejmującego lata 1939–1956. Pozostałe filmy historyczne mieszczą się z reguły na jednym dysku. Najgłębiej w historię Polski sięga CD *X wieków Oręża Polskiego* (2007) wydany przez „Rzeczpospolitą” i Bellonę. Jedną bitwę za to wyjątkową w polskiej historii – Bitwę Warszawską z wojskami bolszewickimi 1920 r., zaliczaną do najważniejszych w historii militarnej Europy, przedstawia film pt. *Cud nad Wisłą* (2005). W materiałach DŹS zdecydowanie przeważają dokumenty dotyczące II wojny światowej.

Deportacje na Wschód

Kilka filmów podejmuje problematykę ludności polskiej z kresów przedwojennej Polski wysiedlonych na Syberię, nieobecna w zasadzie ani w piśmiennictwie, ani w filmie przez długie lata. Stało się to możliwe dopiero po transformacji ustrojowej 1989 r. Syntetycznie ujmuje ją album filmów edukacyjnych zatytułowany *Martyrologia Polaków zesłanych na Syberię* (2011). Prócz filmów o deportacjach polskich obywateli do ZSRR są także dokumenty o rzezi wołyńskiej, m.in. 49-minutowy film TVP *Było sobie miasteczko* (Kisielin, obecnie Ukraina, 2010), w którym kompozytor Krzesimir Dębski opowiada o tragicznych losach swojej rodziny; szerzej na ten temat napisał w książce: *Nic nie jest w porządku: Wołyń – moja rodzinna historia* (2016).

Katyń

Ważne miejsce w omawianych elektronicznych materiałach odgrywa problematyka katyńska. Obecna jest w takich filmach, jak: *Dowody zbrodni* (2010), *Widowisko multimedialne: Pamiętam. Katyń 1940* (2010), *Katyń – ludobójstwo i propaganda* (1993). *Las katyński* (1990) zrealizowany przez znanego dokumentalistę Marcelego Łozińskiego, za który został wyróżniony nagrodą Prix Europa. Do tej kolekcji można dorzucić jeszcze dokument nakręcony przez Rosjan pt. *Pamięć i ból Katynia* (2007). Liczebnie wybijają się również reportaże z wykopalisk w Katyniu, Charkowie oraz Bykowni i Miednoje, którymi kierował toruński archeolog Andrzej Kola, autor kilku książek poświęconych archeologii zbrodni.

Okupacja

Jest kilka dokumentów dotyczących początku okupacji, m.in. CD ze słynną *Sonderaktion Krakau*, 6 listopada 1939 r. (2010) prezentującą okoliczności podstępnego aresztowania 183 profesorów Uniwersytetu Jagiellońskiego i umieszczenia ich w obozach koncentracyjnych. Z filmów dotyczących lat 1939–1945 dominują dokumenty prezentujące działalność konspiracyjną prowadzoną przez różne ugrupowania polityczne. Ten okres w dziejach Polski naświetla m.in. prezentacja multimedialna zapisana na dysku CD *Polskie państwo podziemne* (2010), *Wina Ikara. Inteligencja polska w Warszawie 1939–1944* (1998).

Wiele dokumentów przedstawia różne wydarzenia oraz epizody z powstania warszawskiego. Jeden z nich pokazuje walki o „Pastę”, czyli jeden z najwyższych budynków przedwojennej Warszawy należący do Polskiej Akcyjnej Spółki Telefonicznej (*Pasta 1944*, 2009), dzięki filmowi *Eksplozja ciszy, Czerniaków 1944* (2007) dowiadujemy się o mało znanej działalności plutonu Głuchoniemych podczas powstania. Na przywołanie tutaj zasługuje biografia słynnego kuriera z Warszawy Jana Nowaka Jeziorańskiego *Pseudonim Jan Nowak* (2004). Strat w dziedzinie kultury, jakie spowodowała wojna, dotyczy CD zawierające *materiał U.S. restitution of Nazi-looted cultural treasures to the USSR, 1945–1959: Facsimile documents from the National Archives of the United States Multimedia CD* by Patricia Kennedy Grimsted (2001).

O sytuacji ludności żydowskiej

Narastająca dyskusja na tematy holocaustu w czasie II wojny światowej w ostatnich latach, a zwłaszcza w ostatnich miesiącach, zaowocowała wieloma filmami fabularnymi, ale także dokumentalnymi, niektóre z nich trafiły do omawianych zbiorów, jak m.in. film *Wizy życia* (1997) o japońskim konsulu Chiune Sugihara na Litwie, który uratował więcej Żydów niż Oskar Schindler bohater filmu Stevena Spielberga, czy godzinny film o działaczce Żegoty, „Sprawiedliwej wśród Narodów Świata” – *W imię ich matek – historia Ireny Sendlerowej* (2010).

Znajdziemy tam również dokumenty o gettach warszawskim oraz krakowskim. Bohaterem kilku filmów jest Jan Karski, kurier i emisariusz władz polskiego państwa podziemnego, w tym dwa zrealizowane dla celów edukacyjnych przez Muzeum Historii Polski *Posłaniec z Piekła*, *Historia Jana Karskiego* (2011) oraz multimedialny pakiet edukacyjny na CD *Jan Karski i jego czasy* (2014).

PRL

Koniec II wojny światowej nie był kresem konspiracji niepodległościowej, antykomunistycznej. O niej oraz jej przywódcach traktuje co najmniej kilkanaście dokumentów, m.in. film *My ogniowe dzieci* (2008) o Józefie Kurasiu pseudonim „Ogień” oraz inne o żołnierzach wyklętych i „losach niepokornych”. Bohaterką filmu *Inka 1946* (2008) jest sanitariuszka AK Danuta Siedzikówna, która mimo młodego wieku (18 lat) wyrokiem sądu wojskowego została pozbawiona życia. Realizacje te były dystrybuowane przeważnie jako bezpłatne dodatki do „Biuletynu Instytutu Pamięci Narodowej”.

Sporo materiałów znajdujących się w zbiorach DŻS dotyczy czasów PRL-u zwłaszcza najważniejszych wydarzeń tego okresu, takich jak: *Poznań 1956* (2006), wypadki marcowe – mówią o nich m.in. dokumenty: *Rachela na Dworcu Gdańskim* (2006), czy *Koncert marcowy op. 68* (2005) z udziałem czterech profesorów i dwóch sekretarzy KC PZPR, grudzień na Wybrzeżu (*Memento grudniowe, 1970*). Są także dokumenty o organizacjach opozycyjnych: Komitecie Obrony Robotników – film *KOR*, Paryż 1988, Andrzeja Wolskiego, o organizacji antykomunistycznej i niepodległościowej ROPCIO – Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela, o powstaniu Solidarności, o stanie wojennym, którego dotyczą m.in. *Dokumenty grudniowej nocy* [13 grudnia] (2009), *13 pierwszych dni stanu wojennego* (2006). Około dwóch dziesiątek dokumentów omawia działalność i okoliczności zabójstwa ks. Jerzego Popiełuszki. Są to m.in jego kazania z 1984 r., które zostały wydane później, jak np. *Msza z księdzem Jerzym* (2005), *Zastraszyc księdza* (2006), *Jak zginął ks. Jerzy Popiełuszko* (2008), *Dobro nieskończone. Artyści dla księdza* (2008) zawierający piosenki do słów Ernesta Brylla i innych poetów.

W bogatym materiale z okresu powojennego znajdują się też dokumenty o aktywności Służby Bezpieczeństwa m.in. *Urząd Bezpieczeństwa w działaniu 1945–1956* (2011) o tajnych oraz skruszonych współpracownikach.

Kilkanaście płyt DVD pokazuje w satyrycznym ujęciu rzeczywistość PRL-u w świetle Polskiej Kroniki Filmowej z lat 50.–80. Kilka innych prezentuje w tej

samej serii „Propaganda PRL”: *Wielkie obchody, Wielkich reżyserów. Humor*. Na płytach DVD mieszczą się również poszczególne odcinki serialu TV *Wielkie ucieczki* (2005–2006) o najbardziej spektakularnych ucieczkach Polaków za granicę w czasach PRL-u. Warto jeszcze wspomnieć film wyprodukowany dla TVP *Jeden dzień w PRL* (2005) pokazujący różne aspekty życia w tamtej epoce przez pryzmat wydarzeń jednego dnia – 27 września 1962 r.

Od 1989 r.

W analizowanych zbiorach nie brak filmów powstałych na kanwie wydarzeń politycznych z lat po transformacji ustrojowej 1989 r. Przytoczę kilka głośniejszych filmów: *Tamtego 1989 roku* (2007), w którym wydarzenia 1989 r. wspominają Jacek Kuroń, Lech Wałęsa, Mieczysław Rakowski, Andrzej Wajda, Czesław Kiszczak, Tadeusz Mazowiecki, *Nocna zmiana* Jacka Kurskiego (2005) poświęcony kulisom odwołania rządu Jana Olszewskiego w 1992 r. *Katastrofa Smoleńska z 10 kwietnia 2010 r. czy Władcy marionetek* (2010) Grzegorza Madeja i Tomasza Sekielskiego, *Trzech kumpli* [Stanisław Pyjas, Bronisław Wildstein, Lesław Maleszka] Anny Ferrens i Ewy Stankiewicz z 2008 r. oraz CD *Taśmy Rydzyka i taśmy Oleksego* (2007) załączona do tygodnika „Wprost”.

Rozrywka

Kilkanaście dysków zawiera piosenki takich wykonawców, jak: Jacek Kaczmarski, Andrzej Sikora, Zenon Sauk-Jaruga, a także występy kabaretowe: Jana Pietrzaka, Jacka Fedorowicza, tutaj można jeszcze dołączyć płyty z wybranymi fragmentami z programu TVN24 „Szkło kontaktowe”.

Filmy biograficzne

Wymienione już wcześniej pozycje biograficzne uzupełniają materiały prezentujące wybitnych polityków, pisarzy i uczonych. Tę pierwszą grupę reprezentują filmy: *Roman Dmowski* (1995), *Józef Piłsudski* (2008), *Marszałek Józef Piłsudski. Człowiek, który dał nam wolność* (2009) oraz *O moim ojcu – film o Józefie Becku* (2007). Z tej drugiej grupy na pierwszym miejscu wypadnie wymienić film o laureatce nagrody Nobla nakręcony dla telewizji TVN: *Chwilami życie bywa znośne – przewrotny portret Wisławy Szymborskiej* (2010). Dokument opatrzony tytułem: *Świat w oczach Lema* przedstawia wybitnego pisarza, filozofa, futurologa Stanisława Lema łącznie z jego felietonami z lat 90. (2006). W innym autobiograficznym filmie *Profesor – o Leszku Kołakowski* (2005), tytułowy filozof i historyk idei prawie przez godzinę opowiada o swoim życiu, w tym również o swoim zaangażowaniu w ideologię marksistowską. Jeszcze warto przywołać etiudę dokumentalną (55 min.) poświęconą wybitnemu niemieckiemu tłumaczowi literatury polskiej doktorowi honorowemu UMK: *Między sąsiadami – pośrednik. Karl Dedecius* (2000) w reżyserii Petera Vogta.

Historia powszechna

Dużą część materiału cyfrowego pod względem tematycznym stanowią filmy z zakresu historii powszechnej, które zasiliły zbiory jako egzemplarze obowiązkowe. Dotyczą one historii wojskowości, głównie zaś dziejów II wojny światowej. W tej problematyce mieści się ponad 40 płyt z kolekcji „Historia II wojny światowej” wydanej przez Fremantle Media Polska. Przedstawiają one działania wojenne toczące się w latach 1939–1945 nie tylko w Europie, lecz także w Afryce Północnej, na Atlantyku i Pacyfiku. Podobny profil tematyczny reprezentuje kilka płyt DVD z 2010 r., z kolekcji: Edipresse Polska. Problematykę zaś najnowszej historii znajdujemy na 30 płytach z kolekcji „Filmy Newsweeka. Dni, które wstrząsnęły światem”, wydanej w latach 2007–2008.

Wypada jeszcze wspomnieć o 19 publikacjach elektronicznych z kolekcji „Wojny, które zmieniły świat”, wydanej przez Edipresse, w której znalazły się w głównej mierze materiały przedstawiające wydarzenia z zakresu historii wojskowej na przestrzeni całych dziejów od epoki starożytnej do czasów współczesnych.

Filmy animowane i fabularne

Na końcu, nie sposób nie wspomnieć, że w omawianym zbiorze dokumentów elektronicznych znajduje się *Antologia polskiej animacji* (2007) z filmami m.in. Waleriana Borowczyka, Zbigniewa Rybczyńskiego (z filmem *Tango*, za który otrzymał Oscara), Piotra Dumay, Ryszarda Czechały oraz dwugodzinny dramat sądowy *Druga prawda* (1990) w reżyserii Barbera Schroedera według scenariusza Nicholasa Kazana.

Uwagi końcowe

Tak wygląda w bardzo ogólnym ujęciu struktura tematyczna dokumentów elektronicznych przechowywanych w Sekcji DŹS w BUT. Ważne wśród nich miejsce zajmują dokumenty, które trafiły do zbiorów zgodnie z wytyczonymi kierunkami gromadzenia zbiorów Sekcji, a więc materiały dotyczące UMK, Torunia, także Wilna oraz świadectwa aktywności opozycyjnej w czasach PRL-u. Znacząco dużo wśród nich jest materiałów dokumentujących tzw. życie naukowe uniwersytetu, a więc konferencje, jubileusze, wystawy, jak również działalność wystawienniczą i konferencyjną BUT. Widoczne są także wilniana, głównie dotyczące Uniwersytetu Stefana Batorego. Obszerny jest również zespół dokumentów rejestrujących aktywność różnych instytucji miejskich Torunia. Na plan pierwszy spośród nich wybijają się płyty prezentujące różne imprezy artystyczne, m.in. festiwale, konkursy, meetingi, festyny itd., których notabene dokumentacja elektroniczna w omawianych zbiorach przedstawia się bardzo skąpo w porównaniu z bogactwem życia kulturalnego, jakie oferują różne instytucje miejskie, o czym łatwo można się przekonać, sięgając do

pierwszego z brzegu „Toruńskiego Informatora Kulturalno-Artystycznego Ikar”¹⁹. W tej toruńskiej grupie, znalazły się także dokumenty ewokujące aktywność opozycji w czasach przed transformacją ustrojową 1989 r.

Dużą część omawianych zbiorów stanowią płyty wypełnione materiałami historycznymi, a zwłaszcza filmami wydanymi w ramach dużych kolekcji historycznych, które z DŻS łączy tylko miejsce przechowywania. Warto dodać, że filmy historyczne, jak również produkcje kina artystycznego, np. w Bibliotece Jagiellońskiej, mieszczą się w Sekcji Dokumentów Audiowizualnych działającej w ramach Oddziału Zbiorów Cyfrowych²⁰, a nie w Oddziale Zbiorów Specjalnych.

Serdecznie dziękuję Pani kustosz dypl. Annie Klugowskiej, kierownik Sekcji DŻS, za udostępnienie mi materiałów do napisania niniejszego artykułu.

Bibliografia

Baranowski, Henryk. 1967. „Wytwórnia Filmowa w Toruniu. Z kart przeszłości.” *Gazeta Toruńska* 22: 6.

Celer, Bogumiła. 2010. „Współczesne formy zbiorów specjalnych na przykładzie Książnicy Pedagogicznej im. A. Parczewskiego w Kaliszu,” W *Zbiory specjalne i regionalia w polskich bibliotekach naukowych i publicznych: materiały z III Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej zorganizowanej przez Bibliotekę Główną Uniwersytetu Szczecińskiego, 9–11 września 2009*, red. R. Gaziński, 245–253. Szczecin: Książnica Pomorska im. Stanisława Staszica.

Firlej-Buzon, Aneta, red. 2017. *Dokumenty życia społecznego w badaniach i praktyczne ich wykorzystanie*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Albin, Janusz, red. 1970. *Dokumenty życia społecznego w bibliotece: materiały z ogólnokrajowej konferencji zorganizowanej przez Bibliotekę Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu w dniach 2–3 czerwca 1969 roku*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.

Dziennik Ustaw 1996, poz. 722; 1997 poz. 161; 2017, poz. 570.

Kocójowa, Maria, red. 2002. *Elektroniczne publikacje w bibliotekach*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Włodarczyk, Paweł, Piotr Picheta i Piotr Miodunka. 2005. „Dokumenty na nośnikach CD-ROM w polskich bibliotekach naukowych.” *Zagadnienia Informatyki Naukowej* 1 (85). http://www.ml.put.poznan.pl/2005/pdf/4_7.pdf.

Firlej-Buzon, Aneta. 2002. *Dokumenty życia społecznego w teorii i praktyce bibliotekarskiej w Polsce*. Warszawa: Wydawnictwo Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich.

Gołębiewska, Lucyna. 2008. *Zbiory specjalne – nieksiążkowe w bibliotekach: poradnik metodyczny*. Warszawa: Agencja „Sukurs”.

¹⁹ Cyfrowe wydania miesięcznika IKAR znaleźć można pod adresem <http://www.torun.pl/pl/kultura/torunski-informator-kulturalno-artystyczny-ikar> [dostęp 19 VIII 2009].

²⁰ <http://www.bj.uj.edu.pl/struktura-organizacyjna-bj> [dostęp 19 VIII 2009].

- Howzan, Artur. 1967. „Studencki twórczy ruch kulturalny.” *Rocznik Toruński* 2: 43–72.
- Inwentarz Medalii [i dokumentów elektronicznych oraz VHS], brak sygn. Sekcja Dokumentów Życia Społecznego, Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu.
- Jędrzyński, Zefiryn. 2012. „Janina Gardzielewska (1926–2012). Wielka dama kultury i światowej fotografii.” *Rocznik Toruński* 39: 279–286.
- Klugowska, Anna. b.d. „Sekcja Dokumentów Życia Społecznego. Oddział Zbiorów Specjalnych w latach 1974–2015,” W *Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu. Historia i terażniejszość (1945–2015)*, red. J. Możdżeń [w druku].
- Lewandowska, Ilona. 2007. „Taniec jak symbol: Stefan Burhardt, twórca kolekcji polonezów w Bibliotece Uniwersyteckiej.” *Głos Uczelni* 16 (1): 20–27.
- Kluza, Maciej, red. 2011. *Materiały konferencji Wizualizacja wiedzy. Od Biblia Pauperum do Hipertekstu*. Lublin: Portal WiE. <http://kpbc.umk.pl/dlibra/doccontent?id=160696>.
- Melkowski, Stefan. 2002. „Typografia i fotografia.” *Głos Uczelni* 11 (7–8): 15–16.
- Lipińska, Żaneta. 2008. „Stuknęła pięćdziesiątka.” *Gazeta Pomorska* 239: 7.
- Bertram, Łukasz, oprac. 2013. *Obieg NOW-ej*. Warszawa: Instytut Pamięci Narodowej – Komisja Ścigania Zbrodni Przeciwko Narodowi Polskiemu.
- Spandowski, Szymon. 2010. „Dawny Toruń w starym kinie.” *Nowości* 255: 1.
- Supruniuk, Anna i Mirosław Supruniuk. 2003. „Stan i potrzeby polskich bibliotek uczelnianych [Głos w dyskusji].” *Biblioteka* (Poznań) 7 (16): 164–172.
- Supruniuk, Anna. 1997. „Dokumenty życia społecznego w Bibliotece Uniwersyteckiej w Toruniu.” *Rocznik Toruński* 24: 311–315.
- Targowski, Michał. 2012. „Z Nowego Jorku do Torunia.” *Głos Uczelni* 21 (2): 1.
- Tokarska, Jadwiga. 2010. „Cenna pamiątka z celuloideu.” rozm. Szymon Spandowski, *Nowości*, Maj 14.
- Tondel, Roman. 2018 „UMK na starych taśmach filmowych,” *Głos Uczelni* 21 (3): 34–35.
- [Kotłowski, Jan, red.]. 2001. *Toruńska grupa fotograficzna „Zero-61”: przypomnienie*. Toruń: Biblioteka Uniwersytecka w Toruniu; Muzeum Sztuki w Łodzi; Muzeum Okręgowe w Toruniu.
- Kowalska, Małgorzata i Veslava Osińska, red. 2017. *Wizualizacja informacji w humanistyce*. Toruń: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.
- Roszak, Stanisław, Małgorzata Strzelecka i Agnieszka Wieczorek, red. 2012. *Wizualizacje historii: zbiór studiów*. Toruń: Stowarzyszenie Oświatowców Polskich.
- Rochowiak, Jerzy. 1994. „O pięknym druku. Rozmowa z Zygfriedem Gardzielewskim grafikem książki.” *Przegląd Artystyczno-Literacki* 5 (26): 24–26.
- Zakrzewski, Tadeusz. 2002. „Magiera Bogusław Lech Ignacy.” W *Toruński Słownik Biograficzny*, red. K. Mikulski, 3, 149–151. Toruń: Towarzystwo Miłośników Torunia; Uniwersytet Mikołaja Kopernika.

Przysłany: 30 IV 2018

Zaakceptowany: 2 VIII 2018

Roman Tondel

Nicolaus Copernicus University in Toruń. University Center of Modern Teaching Technologies

e-mail: rtondel@umk.pl

ORCID ID: 0000-0002-5492-4917

Roman Tondel, MA, is an employee of the University Center of Modern Teaching Technologies at Nicolaus Copernicus University in Toruń, where he deals with the creation of promotional, scientific and documentary film materials. He also gives classes to students of Journalism and Media Studies. Earlier, as a television journalist of the TVN24 information channel, in his journalistic material he took up social and political issues. His materials and reports were broadcast in such TV programs as: "Poranek TVN24", „Dzień na żywo”, „Prosto z Polski”, „Polska i Świat” oraz „Czarno na białym”.

Electronic documents in the Social Documents Section of the University Library in Toruń

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2018.012>

The text is available under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 3.0 Poland (CC BY-NC 3.0 PL).

K

Keywords: University Library in Toruń; Special Collections; Section for Social Life Documents; Film materials; digital resources; electronic documents; documents of social life; DVD; CD; mP4; MPEG

S

Summary. Aim: The aim of the article is to present synthetic information about electronic documents in the collections of the Section for Social Life Documents of the University Library in Toruń (hereinafter: SSLD ULT). **Research method:** I used two methods: qualitative analysis and quantitative analysis of source materials. The first of these allows me to state that the SSLD of the ULT has, hitherto unknown, very interesting, cognitively important electronic documents for studies on various areas of social, cultural, scientific and political life in Toruń in the last few decades. The other method enabled. **Conclusions:** Among the electronic documents stored in the SSLD in the ULT, the most important place is occupied by documents that became part of the collections in accordance with the guidelines for gathering the Section's collections, i.e. materials relating to the University, Toruń and Vilnius as well as evidence of the resistance movements' activities in the times of People's Polish Republic.

Roman Tondel

Nikolaus-Kopernikus-Universität in Toruń. Universitätszentrum der Modernen Unterrichtstechnologien

e-mail: rtondel@umk.pl

ORCID ID: 0000-0002-5492-4917

Mag. Roman Tondel ist Mitarbeiter des Universitätszentrums der Modernen Unterrichtstechnologien der Nikolaus-Kopernikus-Universität in Toruń, wo er sich mit den Promotions-, Wissenschafts- und Dokumentarfilmmaterialien beschäftigt. Er unterrichtet auch im Bereich der Werkstatt eines Fernsehjournalisten in den Studiengängen Journalismus und Medienwissenschaft. Früher arbeitete er als Fernsehjournalist des Informationssenders TVN24 und erläuterte in seinen Berichterstattungen soziale und politische Fragen. Seine Berichte konnte man sich in den folgenden Sendungen anschauen: „Poranek TVN24“, „Dzień na żywo“, „Prosto z Polski“, „Polska i Świat“ sowie „Czarno na białym“.

Elektronische Dokumente in der Lebensdokumentensammlung der Universitätsbibliothek in Toruń

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/FT.2018.012>

Dieser Text wird unter der Creative Commons-Lizenz Namensnennung-Keine Bearbeitung Polen (CC BY-ND 3.0 PL) veröffentlicht.

S **tichworte:** Universitätsbibliothek in Toruń; Sondersammlung; Lebensdokumentensammlung; Filmmaterialien; Digitalbestände; elektronische Dokumente; Lebensdokumente; DVD; CD; mp4; MPEG

Z **usammenfassung. Ziel:** Das Ziel des Beitrags ist die Schilderung einer kurz gefassten Information über die Lebensdokumente, die in der Lebensdokumentensammlung der Universitätsbibliothek in Toruń (weiter: LDS UBT) aufbewahrt werden. **Forschungsmethode:** Ich verfare nach zweierlei Methoden: der Qualitäts- und der Quantitativanalyse von Quellenmaterialien. Die erste von ihnen weist darauf hin, dass zu der besagten Sammlung auch die bisher wenig bekannten, sehr interessanten, wichtigen elektronischen Dokumente gehören, die bei der Betrachtung verschiedener Bereiche des sozialen, kulturellen, wissenschaftlichen und politischen Lebens in Toruń in den letzten Jahrzehnten behilflich sind. Die zweite Methode ermöglichte, die Größe und die Vielfalt der analysierten elektronischen Bestände festzustellen. **Ergebnisse/Schlussfolgerungen:** Unter den elektronischen Dokumenten, die in der LDS UBR aufbewahrt werden, sind jene zu finden, die nach einem bestimmten Verfahren erworben wurden und sich auf die Universität, auf Toruń, Vilnius oder die Zeugnisse der Oppositionstätigkeit zur Zeit der Volksrepublik Polen beziehen.